

Noj a'almaj t'aan ti'al u yila'al ma' u yantal yéetel u xu'ulsa'al jumpáaykunaj wáa

BA'AXO'OB UNAJ U TS'AATÁANTA'AL ICHIL TULÁAKAL A'ALMAJ T'AAN YÉETEL CHÉEN TI'AL LELA', LE BEET U YANTAL LE TSOLT'AANA':

JUMP'ÉELILI: Tuláakal le máako'ob ku beetik u meyaj bey Senadoril táan u táakpajal ti' le ts'íiba' ku tukultiko'ob ti'al u kanáanta'al u páajtalilo'ob ti'al kuxtalo' leti' ku xakta'al ti' le jejeláas tsolt'aanilo'oba', le beetik unaj u ya'ala'ale', le ku tsola'al ti' le k'iino'oba' unaj u chímpolta'al bey yéetel tuláakal le ba'ax ku jets'iko', yéetel u ka'a a'ala'ale' ts'o'ok u béeykunsa'al le yáax ka'apéelo', lelo'oba' meyajpaja'ano'ob yéetel u jets't'aanil ts'o'ok u yáax a'ala'ale'. Lela' tumeen u jets'majil le jejeláas a'almaj t'aano'obo'.

Le k'exxil beeta'ab ti' le u noj a'almaj t'aan wáa constitución yo'olal u páajtalil wíinik beeta'ab tu k'iinil 10 ti' junio tu ja'abil 2011, tu jel jets'aj ba'ax ku ya'alik le a'almaj t'aano'ob way tu noj lu'umil Mexico yéetel le mokt'aano'ob beeta'an ichil le noj lu'umilo'obo', le ba'ax ku ya'aliko'obo' ts'o'ok u k'exelo' ku ye'esik jumpuli' u tsolt'aanil ichil tuláakal u meyaj le jejeláas jala'achilo'obo'.

U chímpolpajal le mokt'aano'ob ku beeta'al ichil noj lu'umilo'obo', ku beetik ka táakpajak u jala'achil ti'al ma' chéen ma' u chímpoltik u páajtalil wíinik ku taal ti' le a'almajt'aano', beeyxan unaj u tsolik wáa tsolnu'uktik tu beel le molayo'ob ti'al u chímpoltiko'ob ba'ax jets'a'an ichil le nu'ukbesajailo'ob u jala'achilo'ob noj lu'umo'ob yóok'ol kaabo'. Ti' le tuukulil

Ba'axo'ob unaj a ts'aatáantik

meyaja' ku beeta'al u pa'ajo'olil tuláakal a'almaj t'aano'ob ku ya'alik le jets't'aana'.

Yo'olal lelo' ku je'ets'el ka'a k'e'exek le a'almaj t'aano'on yaan wey tu noj lu'umil México yo'olal u séeba'an péektsilta'al yéetel u chíimpolta'al le jejeláas páajtalilo'ob ku taal yo'olal u wet'a'al tuláakal le ba'ax yaan u yil yéetel jumpáaykunaj.

Yéetel le tuukul je'ela', le jets't'aano'ob ku xak'alta'alo' ku ts'aik u páajtalil u xak'alta'al tuláakal le ba'ax yaan u yil yéetel u a'almaj t'aanil Ley Federal para Prevenir y Eliminar la Discriminación yéetel u k'exik yéetell u tuukulil u chíimpolta'al le ba'ax ku kaxta'al yéetel ba'ax kanáantik le a'almaj t'aano'.

Yo'olal ku chíimpolta'al le jets't'aanilo'ob ku ya'alik le a'almajt'aana', le meyaj ts'a'ab k'ajóoltbil tu k'iinil 28 ti' febrero tu jaabil 2012 yaan u tuukulil ti' chúuka'an meyaj wáa integral tumeen ku kaxtik yéetel jumpuul u meyaj le máako'ob beetik le a'almaj t'aano' tuláakal le ba'ax yaan u yil yéetel le a'almaj t'aana', beeyxane' jach tsola'an yanik tumeen keet u ya'alik ba'ax jets'a'an tumeen a'almaj t'aano'ob yaan ichil le jejeláas xóoxot' ts'íiba', tak yéetel tuláakal tsolt'aano'ob ba'ax yéetel yaan u yil wáa ba'ax.

Ichil le óoli'bolom ja'abo'ob káajak u meyaj le molayil Consejo Nacional para Prevenir la Discriminación, lela' ts'o'ok u yantal ti' ya'abach kaambal yo'olal u meyaj, u xook yéetel u tuukul yaan ba'ax u yil yéetel jumpáaykunaj ku taal yo'olal ts'o'ok u táakpajal ichil tu jejeláas péetlu'umilo'ob México yéetel táanxel lu'umilo'ob, ku ts'atáantik mantats' u k'exik le jejeláas ba'axo'ob ku taasik jumpáaykunaj ichil u kuxtal kaaj saasanamál, ichil u kuxtal u miatsil, ichil u meyaj jala'ach yéetel ichil u meyaj máak wey tu tak noj lu'umile'.

Yéetel le tuukulil je'elo', jach k'a'anan u ye'espajal yéetel u chíimpolta'al le meyaj tu'ux ku táakpajal Conapred ti' jejeláas meyajjo'ob ts'o'ok u beetik tu'ux ku loobilta'al u páajtalil máak tumeen ku k'áata'al ma' u yantal jumpáaykunaj, yo'olal ba'ax

Ba'axo'ob unaj a ts'aatáantik

jets'a'an tumeen u noj a'almaj t'aan Carta Magna yéetel tu a'almaj t'aanil Ley Federal para Prevenir y Eliminar la Discriminación.

Yo'olal le ba'ax táan u ya'alala', le molayil Consejo ts'o'ok u ya'abkunsik u meyaj yéetel ti'le k'iino'oba' ti' ya'abach kúuchilo'ob ti'al u kanáantiko'ob tu beel je'el bix jets'a'anil tumeen le noj a'almaj t'aano' ma' u yantal jumpáaykunaj, u meyaj yo'olal u jejeláas talamil yaan tu kuxtal le máako'ob yéetel múuch'kabilo'ob tu muk'yajtiko'ob jumpáaykunajil ichil wáa tu'ux u kúuchil le noj k lu'umila'.

Beyo', ku k'a'abetkunsal jump'éel túumben k'exxil ti' le u a'almaj t'aanil Ley Federal para Prevenir y Eliminar la Discriminación, yéetel u tuukulil u mu'uk'ankunsik u molayil Consejo Nacional para Prevenir la Discriminación yo'olal beyo' u meyaj ti'al u yantal u keetil pajtalil je'el bix jets'a'anil tu yáax wáa artículo primero ti'le k noj a'almaj t'aan wáa Constituciono'.

Ti'al u ts'a'abal u muuk' le molayo', ku sáasil ts'ola'al ba'ax meyajil kéen u beete' yéetel tu juunal kéen u ya'al ba'ax kéen u beete yo'olal u cha'ik u muuk' ti'le u meyaj Noj Jal'ach wáa Poder Ejecutivo yéetel ka'a u ya'al ba'ax ku beetbil ichil tuláakal u noj lu'umil México ti'al ma' u yantal jumpáaykunaj ti' mix máak.

Yo'olal ba'ax ts'o'ok u meyajta'al yo'olal le meyajá', ti' ku taal le k'exxil ti'le jejeláas tsolnu'ukuilo'ob ti'le a'almaj t'aanil Ley Federal para Prevenir y Eliminar la Discriminación, ichil le túumben ba'alo'ob ku ya'aliko'ob ti' yaan:

1. U beeta'al jump'éel tsol ts'iib yéetel t'aano'ob suuka'an u chüikpajal ti'le a'almaj t'aana'.
2. U jets'a'al ba'ax u k'áat u ya'al le t'aanil "discriminación" ti'al ka'a je'ets'ek u láak' wáa ba'axo'ob yaan u yil yéetel jumpáaykunaj ts'o'ok u yáax ila'al ichil u meyaj le Conapred.

Ba'axo'ob unaj a ts'aataántik

3. U yila'al máakalmáak tu'ux ma'keet u ti'al tuláakal máaki' ba'ale' ma' u k'áat u ya'al wáa tu yúuchul jumpáaykunaj tumeen yaan o'olal ba'ax ku beeta'al yéetel ma' chéen wáa máax beetiki' yéetel ma' táan u loobilta'alk u páajtalil wiinik.
4. U jel tsołts'íibta'al le jaats' ts'íibil Capitulo III je'el bix ts'íibtanil bejla'e' ti'al ka'a béeyak u je'ets'el meyaj'oob ku péektsiltik keetil meyaj yéetel le péektsiltik u páajtalil ko'olel, máaxo'ob yaan talamil yéetel u wiinklal, nukuch wiinik yéetel máaxo'ob kaja'ano'ob ti' mejen máasewáal kaajo'ob.
5. U k'exa'al u a'almaj t'aanilo'ob le Conapred ti'al ka'a béeyak u meyaj bey jump'éel molayil ma' jach taak'a'an ti' jala'ache', ka'a béeyak u jets'ik ba'ax kéen u meyajtej yéetel ka'a yanak ba'ax uti'al, ma' u taal ti' u molayil Secretaría de Gobernación.
6. U je'ets'el máakalmáak u tuukulil u meyaj le Consejoa' ti' le jejeláas u kúuchil u meyaj wáa unidades administrativas ti'al ka'a béeyak u táakmúkta'al yéetel u ma'alobkúunsik u meyaj.
7. U jets'a'al xane' u molayil Conapred chéen leti'unaj u beetik u chíimpolta'al le ba'ax ku ya'alik u a'almaj t'aanil Ley Federal para Prevenir y Eliminar la Discriminación.
8. U ya'abkunsal u máakil le múuch'kabil Junta de Gobierno u molayil Conapred, ti'al ka'a béeyak u táakpajal u ajmeyajilo'ob jala'ach u noj lu'umil México yéetel máako'ob suuka'an u meyajtik le ba'ax ku péektsiltik le molaya', je'el bix u molayil Secretaría de Desarrollo Social yéetel u molayilo'ob Institutos Nacionales de las Mujeres yéetel de Migración (le yáax ka'apéelo'bey u ajmeyajilo'ob jala'ache' yéetel le u ka'apéelilo'bey jump'éel molay ka'a táakpajak mantats'e').

9. U je'ets'el ba'ax k'a'abet u yojéeltik wáa u yantal ti' le máax ku jo'lbensik u molayil Conapred, máax je'el u béeytal u jets'a'al tumeen u múuch'kabil H. Cámara de Senadores wáa, le kéen je'elek, tumeen u múuch'kabil Comisión Permanente ti' u noj múuch'kabil H. Congreso de la Unión; bey je'el bix u ya'abkunsá'al u ja'abil u meyaj, ti'al ka'a béeyak u ts'a'abil ti' u muuk' u meyaj yéetel ka'a béeyak u ts'o'oksik le u meyaj'o'ob le molaya'.
10. U p'ata'al jump'eelili' u ju'unil tu'ux ku yúuchul takpoolal, ku k'aaba'tik de queja, ti'al ka'a béeyak u séeb áanta'al le máax ts'o'ok u loobilta'al u páajtalil yo'olal anchaj jumpáaykunajil. Bey túuna', le molay wáa Consejoa' je'el u béeytal u jets'ik bix kun bo'otbil si'ipil wáa bix ku sutbil yéetel uts le loobil beeta'abo' ti' tuláakal wíinik.
11. Unaj u je'ets'el jump'eel tsola'an ts'iib yéetel ba'axo'ob unaj u beeta'al ti'al u su'utul yéetel uts' le loobil ts'o'ok u beeta'alo' ba'ale' táanil unaj ts'o'ok u ye'espajal tu táan u múuch'kabil comisión de conductas discriminatorias, ti'al ka'a béeyak u kuxtal je'el bix ka'ache' wáa ka'a ka beetak u chímpolta'al u páajtalil je'el bix ka'ach ka'alikil ma' úuchuk jumpáaykunaje'. Le jets'tuukulil ku beeta'alo' leti' lelo'oba': u yutskinta'al loob yéetel wáa ba'ax, u bo'otik u si'ipil tu táan jala'ach, u bo'otik u si'ipil tu táan kaaj wáa tu táan máax loobilta'abi, yéetel u je'ets'el ma' u yúuchul tuka'aten le ba'ax beet u yantal jumpáaykunajo'.
12. Unaj u ts'iibta'al u tsolts'iibil artículo sexto transitorio tu'ux ka'a béeyak u beetik le molay wáa Consejoa', u ts'áik k'ajóoltbil ichil tak wak wáa seis winale', le tsolnu'ukil tu'ux ku je'ets'el bix unaj u beeta'al le ba'axo'ob ti'al u yutskíinta'al le loobilo'.

Ba'axo'ob unaj a ts'aatáantik

K ojele', bey tumen yaan ba'ax u yil yéetel jala'acho', unaj k meyaj ti'a mu'uk'ansik u tuukulil a'almaj t'aan yaan ba'ax u yil yéetel tséelikunaj, ti'al beyo' le molayo'obo' ka'a béeyak u beetik u meyaj séeba'an yéetel le bix unaje', ti'al u taasik uts' ti' máax séeba'an u loobilta'al yo'olal wáa ba'ax, beeyxane' ti'al ka'a béeyak u beetik u jala'achil u noj lu'umil Mexicoe' le ba'ax u makt'anmaj yéetel u láak' noj lu'umilo'ob.

U yila'al ma' u yantal yéetel xu'ulsa'al jumpáaykunaje' jump'éel meyaj ku k'a'abetkúunsik u láak' meyaj'oob ti'al ka'a xu'ulsa'ak le talamilo'oba, beeyxan ti'al ka'a béexak le wüniko'oba' u beetik u kuxtalo'ob yéetel keetil yéetel ka'a chímpolta'al u páajtalilo'ob.